

Klimat- och näringsdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande: Remiss av slutbetänkande En moderniserad fiskelagstiftning (SOU 2025:89)

Naturhistoriska riksmuseet (NRM) har beretts tillfälle att lämna yttrande över den i rubriken angivna remissen.

Om Naturhistoriska riksmuseet

Naturhistoriska riksmuseet är ett forskande museum och en statlig myndighet vars verksamhet omfattar förvaltning, och tillgängliggörande av omfattande naturhistoriska samlingar samt bedriva forskning om universums, jordens och livets uppbyggnad och utveckling, biologiska mångfald, människans biologi samt miljö och landskap. Naturhistoriska riksmuseet ansvarar också för fyra nationella forskningsinfrastrukturer; NORDSIM-Vegacenter, CGI- Centrum för Genetisk Identifiering, SBDI - Swedish Biodiversity Data Infrastructure (inkl. GBIF-Sweden) och CPG - Centre for Palaeogenetics (i samarbete med Stockholms Universitet).

Yttrande

Synpunkter lämnas på de kapitel i betänkandet som berör NRM:s verksamhet och kompetens, vilka är: 1, 3, 4, 7 och 17. I övriga delar av utredningen avstår museet från att yttra sig.

Sammanfattning

Naturhistoriska riksmuseet välkomnar ambitionen att modernisera fiskelagstiftningen och stärka en ekosystembaserad förvaltning. En sådan inriktning ger förbättrade möjligheter att integrera kunskap om fiskbestånd, marina däggdjur och andra arter i den samlade förvaltningen.

Flera delar skulle dock behöva förtydligas, särskilt när det gäller rapportering av bifångster, tillämpning av elektronisk övervakning, och möjligheten att använda oavsiktligt bifångade marina däggdjur för forskning och övervakning. Bifångster utgör det största hotet mot tumlare och två av tre populationer i svenska vatten är rödlistade.

Kapitel 1 (del 1)

1.1 Förslag till fiskelag

NRM är positivt till förslaget om elektroniska fjärrövervakning i 5 kap. 21 och föreslår att övervakning även omfattar rapportering av bifångster av marina däggdjur. Bifångster av tumlare sker främst i garnfiske och majoriteten av de bifångster som sker rapporteras inte. Eftersom en majoritet av garnfiskebåtarna är mindre än 12 meter innebär den föreslagna gränsen för båtar på 12 meter att övervakningen i praktiken inte fångar det fiske där bifångster av tumlare huvudsakligen sker. Museet anser att regleringen av eventuell fartygsgräns bör ske genom föreskrifter och att övervakningens syfte även bör omfatta dokumentation av bifångster av marina däggdjur.

NRM stödjer förslaget om registrerings- och rapporteringsplikt av fritidsfiske, men saknar tydlig information om rapporteringsplikten även inkluderar redskapsanvändning eller inte. För att uppfylla de syften som listas i punkt 1–3 i 5 § bör det dock krävas att inte endast fångst rapporteras och registreras, utan även redskapsanvändning för att möjliggöra bedömning av bifångstrisker. Se även kommentar nedan till 1.2 Förslag till fiskeförordning, 6 kap. 5 §.

I 11 kap. 4 § punkterna 6, 9a och 9b delar NRM bedömningen att underlåtenhet att följa krav på anordningar för att minska bifångster samt användning av felaktigt inställda ljudskrämmare kan utgöra otillåten fiskeriverksamhet. För att undvika rättslig osäkerhet bör det dock framgå tydligt om bifångade marina däggdjur klassas som marina biologiska resurser. En sådan tydlighet underlättar för fiskare att ta ombord och landa oavsiktligt fångade marina däggdjur i enlighet med gällande regelverk, vilket är viktigt för forsknings- och övervakningsverksamhet.

1.2 Förslag till fiskeförordning

I flera paragrafer i fiskeförordningen rörande redskapsanvändning och rapporteringsskyldighet (3 kap 5 § samt 9 kap 5 §) anser NRM att det bör klargöras att såväl Jordbruksverket som Havs- och vattenmyndigheten ska kunna föreskriva om lämnande av uppgifter om bifångst. Redskap som ryssjor, mjärdar och fiskburar kan fånga uter och andra arter oavsiktligt. Museet föreslår därför att användningen av så kallade stop grids, vilka tillämpas i Danmark, utvärderas och införs som krav i Sverige för att minska bifångstrisker. I 3 kap. 5 §, som ger möjlighet att genom föreskrifter tillåta användning av andra rörliga redskap än handredskap, anser NRM att bedömningar inte enbart bör utgå från beståndssituationen utan även omfatta en bredare ekosystembedömning, inklusive potentiella bifångstrisker för skyddsvärda arter.

När det gäller registrerings- och rapporteringsplikt för fritidsfiske (6 kap.) noterar NRM att nuvarande formulering främst avser fångstuppgifter. För att uppfylla syftet med bestämmelserna, såsom nämns i 6 kap. 5 §, bör rapportering även omfatta redskapsanvändning, inklusive redskapstyp, storlek, fiskeansträngning och fiskeplats. Detta behövs för att kunna bedöma risken för bifångster i fritidsfisket.

I 7 kap. 11–13 §§ ser museet positivt på förslagen, då de kan bidra till ökat skydd för marina däggdjur genom tydligare regler kring fiskevård och habitatpåverkan. NRM tillstyrker även förtydligandet i 10 kap. 21 § om länsstyrelsens roll i fiskerikontrollen, vilket kan stärka arbetet med att minska bifångster i skyddade områden.

Kapitel 3 – Ekosystembaserad förvaltning

Avsnittet 3.5.1 behandlar effekter av toppredatorer såsom säl och skarv. NRM framhåller att svenska vatten hyser tre sälarter med varierande påverkan på ekosystemet. För att spegla aktuell kunskap föreslås att referensen kompletteras med *Havs- och vattenmyndigheten (2025). Sälarnas roll i ekosystemet och dess betydelse för en ekosystembaserad förvaltning. Rapport 2024:2*. Vidare noterar NRM att slutsatser om sälars påverkan på fiskbestånd, som i avsnitt 3.5.2, bör tolkas med försiktighet då underlaget ofta är begränsat. Effekterna av sälpredation är komplexa och svåra att särskilja från andra faktorer som påverkar fiskpopulationer. En relevant referens i detta sammanhang är *Lundström m.fl. (2025). Sälars roller i ekosystem och påverkan på fisk. Aqua Notes 2025:2*.

Kapitel 4 och 7 – Ekosystemansats, bifångster och skyddade arter

I avsnitt 4.5.2, där medlemsstaters skyldighet att vidta lämpliga åtgärder enligt habitatdirektivet behandlas, vill NRM betona att de krav som finns reglerade för användning av ljudskrämmare för att minska bifångster av tumlare bör följas upp systematiskt. Efterlevnaden är avgörande för att säkerställa att alla parter vidtar nödvändiga åtgärder för att minska bifångster av skyddade arter.

NRM ställer sig positiv till de föreslagna kriterierna gällande allvarliga överträdelser i avsnitt 7.3.6 (referens 133 (punkt b)), då ljudskrämmor är idag ett av få verktyg för att minska bifångster av marina däggdjur med bibehållet nätfiske. Det bör dock tydliggöras vilken myndighet som ansvarar för att kontrollera efterlevnaden av dessa krav och underlätta för fiskare att få tillgång till fungerande ljudskrämmor. Enligt uppgift kan det vara både tidskrävande och kostsamt för fiskare att köpa in och installera sådana.

Kapitel 17 (del 2)

I avsnitt 17.13.13 bedömer utredningen att delar av artikel 90.2j som avser fångst behållande ombord, omlastning och landning av marina däggdjur, marina reptiler och havsfåglar på de villkor som anges i artikel 11 i förordning (EU) 2019/1241 är i svensk rätt kriminaliserade genom bestämmelser i jaktlagen och miljöbalken. NRM arbetar tillsammans med fiskare för att samla in oavsiktligt bifångade sälar och tumlare för forskning och miljöövervakning. NRM instämmer i att det är kriminaliserat att avsiktligt fånga, behålla ombord, omlasta eller landa de marina däggdjur och marina reptiler som avses i bilagorna II och IV till direktiv 92/43/EEG. Samtidigt är det lätt att missuppfatta denna reglering varför NRM föreslår ett förtydligande. En tydligare formulerad lagtext skulle minska risken för nuvarande

osäkerhet bland yrkesfiskare och öka sannolikheten för att bifångade marina däggdjur kommer forskningen och övervakningen till godo. NRM anser vidare att det i de nya föreskrifterna bör framgå att Havs- och vattenmyndigheten (HaV) har fattat beslut om att döda exemplar av tumlare men inte andra arter som berörs av artikel 11.3 *alltid* får behållas ombord enligt 90j om det görs i vetenskapligt syfte, även om berörda myndigheter inte informeras i förväg. Detta beslut stöds av NRM. Det är i detta sammanhang viktigt att berörda aktörer informeras så snart som möjligt för att säkerställa att djuret kan samlas in i gott skick, även om logistiska faktorer kan medföra viss fördröjning.

Ärendets handläggning

I detta ärende har överintendenten Lisa Månsson beslutat. Föredragande har varit handläggare Susanne Wallgren, Enheten för samordning, utredning och förvaltning. I den slutliga handläggningen har avdelningscheferna Anna Nilsson, Avdelningen för natur- och miljöövervakning och Pär Rådling, Avdelningen för verksamhetsstöd, samt enhetscheferna Tove Rosenblom, Enheten för miljöanalys och -forskning, Tenna Toftegaard, Enheten för populationsanalys och -övervakning och Eric De Groat, Enheten för samordning, utredning och förvaltning, deltagit. I beredningen har intendent Mariana Macieira, intendent Anna Roos och förste assistent Linnea Cervin, samtliga från Enheten för miljöanalys och -forskning, samt förste intendent Anja Carlsson, Enheten för populationsanalys och -övervakning och intendent Julia Carlström, Enheten för populationsanalys och -övervakning, ingått.

Naturhistoriska riksmuseet

Lisa Månsson

Susanne Wallgren